

szellemi-technikai – meglesznek-e ennek?) a könyvtár jelenleg is a rendkívüli helyzethez kénytelen igazodni. A *legfontosabb célkitűzései ebből adódnak*: minden lehetőséget és eszközt kihasználva biztosítani kell a *könyvtárak fennmaradását és folyamatos működését* a települések nagyságának és funkciójának megfelelő színvonalon. A legmegfelelőbb szervezeti formák (integrációival) megtalálásával, a leggazdaságosabb működtetéssel és a lehető legigényesebb szakmai tevékenységgel. (Ez döntően az önkormányzatok állandó segítségét, és az érintett intézmények munkájában való aktív közreműködésünket jelenti. (Szakmai tanácsok, vélemények, követelmények segítségé-

vel.) A *központi szolgáltatások körét és lehetőségét* mindenki számára nyitottá és elérhetővé kell tenni. Ezek legfontosabb szakterületei; – a könyvtárközi kölcsönzés, könyv, folyóirat és egyéb *gyarapítási jegyzékek* megjelentetése a könyvtárak számára, *szakirodalmi és szakajtófigyelés, bibliográfiák és irodalomkutatások* igényhez alkalmazkodó készítése, *másolások, kötetzeti munkák* megrendelése. *Valamennyi könyvtártípusnak megfelelő* (városi, kiemelt nagyközségi és kistelepülési) *továbbképzési program biztosítása*. *A rendezvények, közös programok összehangolása, sokszorosítás, kiadványozás az egész megye szolgálatában.*

Tóth László

A hálózati és módszertani munka legfontosabb feladatai Szabolcs-Szatmár-Bereg megye önkormányzati közművelődési könyvtáraiban – az 1991-es évben

Az önkormányzati testületek megalakulása mind közigazgatásilag, mind gazdaságilag gyökeresen új helyzetet teremtett. Az eddigi egymásra épülő hálózati hierarchiát – bár nagyságukban jelentősen eltérő települések – egymás mellé rendelt könyvtárak sokasága váltotta fel. Ez a meghatározó a továbbiakban mind a központi szolgáltatások, mind pedig a szakmai gondozás tervezésénél, végzésénél.

A települések teljes önállósága – még a korábban jellemző – szokásjog szerinti beavatkozást sem teszi lehetővé. Mind nehezebb az érdekeken alapuló tanácsadás is, mert sok településen sem a testületek, sem a polgármesterek egyáltalán nem igénylik. *Halaszthatatlan* tehát (a fel nem ismert és így nem igényelt segítség helyett) *a hálózatban végzett szakmai tanácsadás* (szak- és általános módszertani tevékenység) *jogi hátterének a rendezése*, hisz a parlamenti döntés az állami érdekek védelmét szentesíti, ha a törvények hiányoznak is ehhez.

A megyei funkciók gyakorlásában tehát mindent megelőző fontosságában a *könyvtárak „megmentése”, folyamatos működtetésüknek a biztosítása* legalább a jelenlegi feltételek között

(elhelyezés, felszereltség, a létszám- és bérkeret megtartása, a legszükségesebb gyarapítás, a fűtés, világítás).

A legnagyobb könyvtárak (városi, kiemelt nagyközségi és községi) viszonylagos biztonsága révén, tevékenységünk fő területe a közepes és kistelepülések felé tolik el a szükségszerűen és a nagyobb könyvtárak rovására. A nagyobb könyvtárak ritka (évi 2–3 alkalom) és szakmódszertani segítséget kapnának, főleg a már korábban is jól működő szakterületi, szakmódszertani formában. A főfoglalkozású, a rész-munkaidős (4–6 órás) és a legnagyobb tiszteletdíjas könyvtárak munkáját a módszertani osztály végezné (a jelenlegi 3 fő) az érvényes munkaköri elhatárolással (a GYES miatt hiányzó könyvtáros később lép be).

A hálózatban végzett munka mind a nagyobb, mind a kisebb könyvtárak esetében jól elhatárolhatóan két részre osztható (még az eddigieknél is jobban): az önkormányzatok munkáját és a könyvtáros munkáját segítő tevékenységre. Jelenleg is – és talán még hosszabb ideig is – az önkormányzatokkal kapcsolatos tevékenység dominál. Sok új, és a köz-

igazgatásban gyakorlatlan tisztségviselő dolgozik a településeken. A segítség, a meggyőzés összefonódik a munkában, de létfontosságú a párbeszéd fenntartása. Ennek a jó kontaktusnak csak később érzékelhető a hatása.

A fenntartási (fűtés, világítás, berendezés stb.) és gyarapítási költségek racionális (de szakszerű) felhasználása eddig még ki nem használt lehetőségeket kínál a könyvtárak „átmentéséhez”. Az önkormányzatok megnyerése miatt is, de a könyvtári értékek megmentése miatt is – ez most a legfontosabb munka.

A városi gondozás kimaradása miatt is – a hálozattal jelentősen csökkent a gyarapításra fordított összeg. *Nem történt meg igen sok helyen* – még a maradék összegre sem – a *KÉV-vel a szerződéskötés*. Rendszertelen és szakszerűtlen (ellenőrizhetetlen) a könyvtárak gyarapítása és ezen változtatni kell! A városok legalább ezt átvállalhatják! Ha nem tudják, vagy nem akarják – a módszertani osztálynak kell!

Tarthatatlan a könyvtárak állományában (főleg a társadalomtudományi szakban) az elavult dokumentumok nagy száma! Több olyan indokolatlan politikai feszültséget indukálnak a könyvtár körül, ami egyáltalán nem hiányzik és nem használ a könyvtárügynek. Az egyes könyvtárak helyi szolgálatában is és a nagyobb (központi szerepkörű) könyvtárakéban is *gyenge az információs szolgáltatás, a közérdekű és közhasznú ismeretek közvetítése*. Pedig jó irányban halad (és erősíteni kell továbbra is) a helyben használatos dokumentumok forgalma. (Ebben a drágulás ténye jól kihasználható a könyvtár szerepének, funkciójának az erősítésére.)

*

A *központi szolgáltatások* (főleg a nagy és közepes települések könyvtárainak a kisugárzó) köréből a *könyvtárközi és másolatkerési szolgáltatás* ma is a legfontosabb.

Az *összes dokumentumokra kiterjedő* (de elsősorban az időszakiakra), és *szakmailag-szellemileg igényes szakirodalmi* figyelés, *tájékoztató* a másik fő terület. Ezek a szolgáltatások nemcsak a legfontosabbak (a rendszerszerű működésben), hanem egy meglévő bázis (dokumentumok, szellemi kapacitás) révén a legolcsóbbak is! Racionális kihasználása jelentős szellemi tőkét eredményez, és fontos az egész megye számára (a megyei önkormányzati támogatás két alapindoka!).

A főleg *technikához kötődő* (központi) szolgáltatások – a minimális többletráfordítás miatt – lehetnek más nagyobb (városi és nagyközségi) könyvtárak számára társulások formában gazdaságosak. Ezek közül a nyomda, a kötetzet és a hangtári berendezések szervizelése lehetne életképes, vállalkozás révén nyereséges.

A *továbbképzések* állami és szakmai indokoltságuk miatt is létfontosságúak. Összehangoltságuk, jó szervezésük mellett is jelentősek a költségek. Ezért talán ennek is *közös társulások* (vagy megyei önkormányzati) keretből kell a kiadásait finanszírozni.

Minden nagyságrendű könyvtár mind nagyobb társadalmi kihívással találja magát szemben a szociális gondok kezelésében. *A mindenki által elérhető és ingyen használható könyvtár egyedülállóan jó lehetőségekkel rendelkezik az elszegényedő társadalmi rétegek szellemi és „lélegzőgondozásában”*. Ennek a lehetőségnek a felismertetése döntő lehet a *legszegényebb önkormányzatok* könyvtárpolitikájában.

A vidéki települések újjászerveződő, újjászülető kisközségei a könyvtárban szerveződnek mind több helyen. *Ezek a megelégedett, de „nem hagyományos” könyvtárhasználók védelmezhetik meg legjobban* (a többi olvasóval szövetkezve) a településeken a *könyvtárakat* (akár védegyeletként is). *A közösségek szervezése, az eleven, élő kapcsolat kiépítése a potenciális olvasók megnyerésének régi, jól bevált módszere, csak újból élni kell vele*. Sajnos nagyon sok könyvtáros szellemileg és szakmailag is igénytelen, de elkényelmesedett. Saját (és a szakma) jól felfogott érdeke, hogy megváltozzon ez a helyzet.

A *könyvtári kiadványok, publikációk* talán még soha nem voltak olyan fontosak hatásuk miatt, mint napjainkban. Pillanatnyilag ugyanis Nyíregyházáról kell az egész megyét segíteni szakmailag (a városok ismert hálózati kivonulása miatt). Csak kiszállásokkal az nem oldható meg. A *rendszeresen megjelenő szükségessé kiadványok* a következők: a *Könyvtári Híradó* (talán gyakoribb kiadással), *Kis Hirmondó*. *Új igényként: Könyvek és folyóiratok gyarapodási jegyzéke* (negyedévenként), a *helyismereti, a társadalom- és természettudományi, az irodalmi és művészeti szakirodalmi tájékoztató*.

A számítógépet is figyelembe véve – *módszertani levelekként is – könyvtári szakirodalmi közlések, válogatások, feldolgozások*.

Tóth